

Weronika Błaszczńska

ORCID: 0009-0006-7373-1316

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Dominika Troszczyńska

ORCID: 0009-0003-6945-8140

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Świadomość rodziców na temat roli mediów w rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym

Parents' awareness of the role of media in the speech development of preschool children

Abstract

Nowadays, the media play a significant role in human life. They make it easier to obtain information, provide entertainment, make everyday life easier and are part of it. Nowadays, children use them from an early age. The use of media influences a young person's development, which, depending on many factors, may have both positive and negative effects. In the article, we present the development of a preschool child and the role that media can play in human life. We also present the results of research conducted on a group of 115 people, the aim of which was to examine parents' opinions on the correlation between media use by a preschool child and the development of his or her speech.

Keywords

speech development; media; technology; speech therapy; media in speech therapy

Wprowadzenie

Media cyfrowe stanowią obecnie nieodzowny element codzienności. Służą nam zarówno jako źródło rozrywki, ułatwiają kontakt, jak również umożliwiają edukację. Mimo oczywistych korzyści z mediami związane są również liczne zagrożenia. Istotnym w tym kontekście zagadnieniem jest wczesna ekspozycja dziecka

na media i jej wpływ na rozwój młodego człowieka, w szczególności na nabywanie umiejętności komunikacyjnych.

Rozważając wpływ użytkowania mediów cyfrowych przez dziecko, nie można zapominać o rozwoju jego procesów poznawczych, emocjonalnych i społeczno-moralnych. Procesy poznawcze pozwalają na doświadczanie świata, który nas otacza, odbieranie informacji i reagowanie na nie. Niektórzy psychologowie do procesów poznawczych zaliczają również myślenie oraz język¹.

Na wiek przedszkolny przypada drugi etap rozwoju poznawczego dziecka według Jeana Piageta, czyli stadium myślenia przedoperacyjnego. Charakteryzuje się ten etap zabawą symboliczną, czyli taką, podczas której przedmioty „udają” inne na potrzeby zabawy oraz naśladownictwo odroczone. Dziecko na tym etapie myśli egocentrycznie i jest przekonane, że wszyscy myślą tak samo jak ono². Postrzega siebie jako główny motyw działania otaczającego go świata, postrzega rzeczywistość przez pryzmat samego siebie. W tym wieku dziecko skupia się na najbardziej dostrzegalnym elemencie przedmiotu³.

Dziecko w wieku przedszkolnym uczy się rozpoznawać emocje oraz kształtuje sposoby radzenia sobie z nimi. Początkowo bardzo silnie reaguje, w postaci chociażby płaczu czy agresji, na silne emocje, stopniowo jednak uczy się je opanowywać. Rozwija się jego samoocena oraz zdolność do dokonywania porównań społecznych, czemu sprzyja poznawanie otaczającego świata, który staje się punktem odniesienia⁴.

Najbardziej znany opis rozwoju procesów społecznych przedstawił Erik H. Erikson. Wyodrębnił on osiem etapów w całym życiu człowieka, a w każdym wyszczególnił zachodzący wewnętrzny konflikt, którego rozwiązanie jest warunkiem przejścia do kolejnego etapu. Dzieci w wieku przedszkolnym znajdują się w trzecim stadium, w którym zachodzi konflikt inicjatywa – poczucie winy. Na tym etapie istotna jest zabawa, która pozwala na kontakty z rówieśnikami, poznawanie świata oraz naukę reakcji otoczenia na podejmowane przez nie działania⁵.

Ważne jest opanowanie kompetencji motorycznych na odpowiednim dla dziecka poziomie, ponieważ umożliwia to pełną władzę nad własnym ciałem. Pozwala również na poczucie sprawczości i rozwój samodzielności⁶. Dzieci

¹ A. Żmijewska, *Procesy poznawcze*, „Psychologia, Zeszyt naukowy” 2011, (2).

² J. Trempała, *Wczesne kompetencje poznawcze w rozwoju dziecka*, „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki Społeczne” 2012, 2, s. 9–22.

³ T. Konderak, *Rozwój psychofizyczny dziecka w wieku przedszkolnym*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 2010, (15–16/1–2), s. 115–123.

⁴ P.M. Niedenthal, S. Krauth-Gruber, F. Ric, *Zrozumieć emocje. Perspektywy poznawcze i psychospołeczne*, przeł. R. Abramciów, I. Ocetkiewicz, J. Kryg, A. Lasota, Kraków 2016.

⁵ Za: G. Lindzey, C. Hall, J.B. Campbell, *Teorie osobowości*, przeł. J. Radzicki, J. Kowalczevska, M. Zagrodzki, Warszawa 2006.

⁶ J. Szopa, E. Mleczko, S. Żak, *Podstawy antropomotoryki*, Warszawa 2000.

w wieku przedszkolnym mają dużą potrzebę ruchu. Ruchy motoryczne dziecka w tym okresie są coraz bardziej efektywne, zwiększa się także sprawność i precyzja w zakresie motoryki małej. Nadal jednak mogą pojawiać się trudności w tym zakresie, chociażby z czynnościami samoobsługowymi jak zapinanie guzików czy wiązanie sznurówek⁷.

Dla dalszej części naszego wywodu szczególnie istotny jest rozwój mowy, który według Leona Kaczmarka podzielić można na cztery etapy⁸. Na wiek przedszkolny przypada ostatni etap, który nazywany jest okresem swoistej mowy dziecięcej. Charakteryzuje się on tworzeniem przez dzieci neologizmów na bazie znanych już słów. Mowa dziecka staje się zrozumiała dla szerszego grona, a nie tylko najbliższego otoczenia. Dziecko poznaje coraz więcej słów i konstruuje coraz bardziej rozbudowane zdania. Jest to też okres stawiania pytań i poszukiwania odpowiedzi na najróżniejsze zagadnienia, które ciekawią dziecko i służą poznawaniu otaczającej rzeczywistości. Co ważne, pod koniec tego okresu dziecko powinno mieć w pełni opanowany system fonetyczny języka ojczystego, prawidłowo realizować wszystkie głoski oraz prawidłowo stosować zasady grammatyczne i składniowe⁹.

Media, według Wacława Strykowskiego, to wszelkie przedmioty i urządzenia, które wykorzystywane do przekazu określonych informacji za pomocą słów, obrazów i dźwięków pozwalają jednocześnie na realizację czynności intelektualnych i manualnych¹⁰. Ciekawy podział mediów zaproponował Marshall McLuhan, który wyróżnił media gorące i zimne. Im więcej informacji zawiera komunikat, tym jest on gorętszy. Ma to związek z edukacją, ponieważ lepiej zapamiętywane przez ucznia będą komunikaty zimne, które włączają go w proces uczenia się, wymagając od niego wysiłku poznawczego i wyobraźni¹¹. Jedną z funkcji mediów jest upowszechnianie treści, które są dla odbiorców źródłem informacji. Zadaniem mediów jest także dostarczanie rozrywki i wprowadzanie w dobry nastrój. Media stymulują także użytkowników do aktywnego odbioru i mogą zachęcać do uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym. Inną funkcją mediów jest wzorotwórczość, czyli popularyzowanie wzorców zachowań, stylów życia czy wartości. Media pełnią także funkcję interpersonalną, której zadaniem jest poszerzanie wiedzy odbiorcy na temat świata i innych ludzi¹². Równie istotna jest funkcja edukacyjna,

⁷ W. Osiński, *Antropomotoryka*, Poznań 2003.

⁸ L. Kaczmarek, *Nasze dziecko uczy się mowy*, Lublin 1988.

⁹ G. Demel, *Elementy logopedii*, Warszawa 1979.

¹⁰ W. Strykowski, *Technologia kształcenia i pedagogika medialna jako nauki o mediach*, „Neodidagmata” 1996, (22), s. 3–14.

¹¹ W. Strykowski, *Media wyznacznikiem zmian w edukacji*, „Neodidagmata” 2003, (25/26) s. 25–35.

¹² J. Gajda, *Media w edukacji*, Kraków 2014.

która opiera się na przekazywaniu i docieraniu do informacji, a także wiąże się ze stymulowaniem rozwoju człowieka¹³. Poprzez media możliwe jest zdobywanie wiedzy wielozmysłowo; media pozwalają uzupełnić teorię praktyką.

Przegląd literatury

Wielu badaczy skupiło się w swoich badaniach na potencjalnej zależności między mediami a rozwojem mowy dziecka.

Kamila Kuros-Kowalska przeprowadziła w 2019 roku badania, w których dokonała diagnoz i obserwacji 200 dzieci w wieku pomiędzy 2,5 a 3 lata, a następnie przeprowadziła wywiady z ich rodzicami. U połowy dzieci zdiagnozowano opóźniony rozwój mowy. Wyniki badań wskazują, że dzieci z opóźnionym rozwojem mowy częściej niż te z normatywnym nabywaniem mowy korzystały z multimedii przed ukończeniem 2 roku życia, bawiły się w pomieszczeniach z włączonym telewizorem i miały codzienny dostęp do multimedii¹⁴.

Jagoda Cieszyńska-Rożek wraz z zespołem badawczym przeprowadziła obserwację dzieci, które od 4 miesiąca życia miały dostęp do urządzeń multimedialnych. Zaobserwowano, że badane dzieci mniej koncentrują się na twarzach opiekunów i nie wykazują wzruszenia na dźwięk ich głosu. Rzadziej pojawia się u nich uśmiech na widok bliskich i może nie pojawić się gaworzenie. Podejrzuje się także, że wczesna ekspozycja na ekran może powodować konsekwencje w postaci wolniejszego rozwoju motorycznego oraz prakcji oralnej¹⁵.

Badacze dostrzegli, że podczas prezentowania dziecku nowej zabawki aktywuje się kora wzrokowa oraz ruchowa. W przypadku ekspozycji dziecka do 6 miesiąca życia pojawiają się także ruchy rąk, nóg, głowy i oczu. Natomiast śledzenie ruchu postaci w filmach animowanych nie powoduje pobudzenia obu kor jednocześnie, a wywołuje u dziecka napięcie mięśni, znieruchomienie oraz zmniejszenie reakcji na głos opiekunów¹⁶.

Rozwijanie się dziecka w otoczeniu multimedii bez wsparcia rodziców może powodować trudności rozwojowe, takie jak zaburzenia naśladownictwa, trudności w czynnościach manualnych i wykonywaniu zadań sekwencyjnych oraz za-

¹³ W. Strykowski, *Technologia kształcenia i pedagogika medialna jako nauki o mediach*, op. cit.

¹⁴ K. Kuros-Kowalska, *Opóźniony rozwój mowy a nowe technologie. Doniesienia z badań*, „Logopaedica Lodziensia” 2021, (5), s. 105–121.

¹⁵ J. Cieszyńska-Rożek, *Wpływ wysokich technologii na rozwój poznawczy dzieci w wieku niemowlęcym i poniemowlęcym*, [w:] A. Ognowska, G. Ptaszek (red.), *Człowiek – technologia – media. Konteksty kulturowe i psychologiczne*, Kraków 2014, s. 11–22.

¹⁶ N. Bednarska, *Konsekwencje obecności mediów elektronicznych w życiu dziecka dla rozwoju mowy*, [w:] N. Bednarska (red.), *Dziecko – media – rozwój. O konsekwencjach obecności mediów w życiu dziecka*, Warszawa 2020, s. 97–120.

burzenia analizy i syntezy wzrokowej, jak również lateralizacja. Mogą pojawiać się także trudności we wchodzeniu w interakcje z rówieśnikami, z rozumieniem poleceń opiekunów. Ma natomiast miejsce komunikowanie się za pomocą krzyku, płaczu czy wskazywania przy pomocy ręki opiekuna¹⁷.

Deborah L. Linebarger i Dale Walker przeprowadzili w 2005 roku badania na grupie 1000 dzieci poniżej 2 roku życia. Wyniki nie wskazywały na korzyści wynikające z oglądania przez dzieci filmów, a nawet wskazywały na słabsze umiejętności językowe u dzieci oglądających animację. Badacze zwracają uwagę na nietrwałość tych konsekwencji¹⁸.

W 1996 roku Susan Ward przeprowadziła badanie, którego wyniki wskazały, że rodzice traktują telewizor jako substytut opiekunki dla dzieci. Taka forma zapewniania dzieciom zajęcia w czasie wolnym pokazała istnienie zależności między oglądaniem przez dziecko telewizji a opóźnieniem mowy¹⁹.

Pojawiają się naukowe przesłanki sugerujące, że edukacyjne treści proponowane przez media – na przykład w telewizji – mogą poszerzyć dziecięcy zasób słownictwa²⁰.

Doniesienia ze szkockich badań naukowych nie znajdują powiązań między zdolnościami językowymi dziecka a ekspozycją na telewizję, sugerując również, że otrzymane wyniki wskazują na mniejsze znaczenie wpływu telewizji w procesie rozwoju dzieci, niż się mediom przypisuje²¹.

Shalom F. Fisch, Rosemarie T. Truglio i Charlotte F. Cole zajęli się analizą dziecięcego programu „Ulica Sezamkowa” pod kątem jego wartości rozwojowych i edukacyjnych. Autorzy uważają, że dzieci oglądające programy edukacyjne zdobywają lepsze wyniki w wystandaryzowanych testach sprawdzających poziom rozwoju, w tym także zasób słownictwa. Przedstawiono badania, które wskazały, że dzieci oglądające „Ulicę Sezamkową” z większym prawdopodobieństwem będą rozpoznawać litery szybciej, opowiadać spójne historie podczas udawania czytania książki oraz mają większe szanse na samodzielne czytanie w pierwszej klasie szkoły podstawowej. Według autorów program ten ma zachęcać i prowokować dziecko do ciekawości oraz nauki, w tym również mowy²².

¹⁷ J. Cieszyńska-Rożek, *Wpływ wysokich technologii na rozwój poznawczy dzieci...*, op. cit.

¹⁸ Za: I. Brzozowska, I. Sikorska, *Wpływ telewizji na rozwój poznawczy dzieci poniżej 3. roku życia – przegląd badań*, „Developmental Period Medicine” 2016, (1), s. 75–81.

¹⁹ Za: R. Patzlaff, *Zastygłe spojrzenie. Fizjologiczne skutki patrzenia na ekran a rozwój dziecka*, przeł. B. Kowalewska, Kraków 2008.

²⁰ M.L. Rice, A.C. Huston, R. Truglio, J.C. Wright, *Words from „Sesame Street”: Learning vocabulary while viewing*, „Developmental Psychology” 1990, 26(3), s. 421–428.

²¹ M. Kühhirt, M. Klein, *Parental education, television exposure, and children’s early cognitive, language and behavioral development*, „Social Science Research” 2020, 86, 102391.

²² S.M. Fisch, R.T. Truglio, C.F. Cole, *The impact of Sesame Street on preschool children: A review and synthesis of 30 years’ research*, „Media Psychology” 1999, 1(2), s. 165–190.

Warto podkreślić, że pozytywne efekty czy też pozytywny wpływ programów edukacyjnych zależy w dużej mierze od wieku dziecka, jego fazy rozwoju poznawczego czy językowego, a także adekwatności oglądanych treści do wieku²³.

Nowsze analizy pokazały, że programy dla dzieci w wieku przedszkolnym wykazują pozytywniejsze powiązanie treści, jakie niesie program, z rozwojem słownictwa i komunikowaniem się przedszkolaków od programów przeznaczonych dla dzieci młodszych. Pojawia się w tym miejscu jednak refleksja, na ile programy dla dzieci poniżej wieku przedszkolnego są nieefektywne, a na ile zależy to od rozwijających się jeszcze umiejętności językowych i nabywania mowy²⁴.

Metodologia badań

Przedmiotem badań było zbadanie opinii rodziców dzieci w wieku przedszkolnym na temat wpływu mediów na rozwój mowy dziecka. Zastosowaną metodą badawczą była metoda sondażu diagnostycznego. Zastosowaną techniką badawczą była ankieta, a narzędziem badawczym kwestionariusz ankiety.

Badanie przeprowadzono od stycznia do lutego 2023 roku za pomocą kwestionariusza internetowego. Grupą, do której skierowane było badanie, byli rodzice dzieci w wieku przedszkolnym. Próba badawcza została dobrana w sposób celowo-przypadkowy. Link do ankiety został wysłany do kilku rodziców dzieci w przedszkolu, natomiast rodzice przesłali ankiety dalej. Badanie zostało poprzedzone badaniem pilotażowym na grupie 5 osób.

W badaniu właściwym wzięło udział 115 respondentów, z których 80% stanowiły kobiety, a 20% mężczyźni. Wśród badanych 55,7% stanowiły osoby powyżej 35 roku życia, 38,3% – osoby w przedziale wiekowym 27–35 lat, a 6% – osoby w przedziale 18–26 lat. 78,3% respondentów ma wykształcenie wyższe, 15,7% – średnie, 5,2% – zasadnicze zawodowe, a niespełna 1% – wykształcenie podstawowe. 33,1% respondentów mieszka w mieście powyżej 250 tys. mieszkańców, 19,1% na przedmieściach miasta, 18,3% respondentów mieszka na wsi, 13,9% – w małym mieście, 10,4% – w dużych miastach, a 5,2% mieszka w średnim mieście. 58,3% respondentów mieszka w czteroosobowych gospodarstwach domowych, 28,7% w trzyosobowych domostwach, 11,3% osób w gospodarstwach składających się z pięciu lub więcej osób, a 1,7% badanych mieszka w domostwach dwuosobowych. Respondenci odpowiadali na pytania dotyczące ich dzieci. Odpowiedzi 35,7% re-

---

²³ R. Close, *Television and language development in the early years. A review of the literature*, London 2004.

²⁴ H.L. Kirkorian, E.A. Wartella, D.R. Anderson, *Media and young children's learning*, „The Future of Children. Children and Electronic Media” 2008, 18(1), s. 39–61.

spondentów odnosiły się do dzieci w wieku 6 lat, 26,1% do dzieci 5-letnich, 22,6% do 4-latków, a 15,6% do 3-latków. Z udzielonych informacji wynika, że 71,3% dzieci, do których odnoszą się odpowiedzi, ma rodzeństwo, a 28,7% jest jedynakami. 96,5% dzieci, do których odnosiły się odpowiedzi respondentów, uczęszcza do punktów opieki (np. przedszkole, punkt przedszkolny, klub malucha, przyszkolna zerówka). 87,8% dzieci respondentów nie ma ani opinii, ani orzeczenia z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, 9,6% dzieci ma opinię lub orzeczenie, 2,6% dzieci jest w procesie diagnozy.

W badaniu postawiono następujące cele:

- cel poznawczy – zbadanie opinii rodziców na temat poziomu rozwoju mowy dzieci w wieku przedszkolnym i zakresu korzystania przez nie z mediów, a następnie dokonanie analizy ewentualnych korelacji w tym zakresie;
- cel teoretyczny – dokonanie opracowań teoretycznych i wyprowadzenie wniosków na podstawie dostępnych badań oraz opracowań literaturowych, a także wyników badań własnych na temat roli mediów w procesie rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym;
- cel praktyczny – opracowanie praktycznych rekomendacji na temat roli mediów w procesie nabywania kompetencji językowych dla nauczycieli wychowania przedszkolnego oraz rodziców dzieci w wieku przedszkolnym.

Głównym problemem badawczym było pytanie: Jaka jest opinia rodziców dzieci w wieku przedszkolnym dotycząca wpływu mediów na rozwój mowy dziecka?

Sformułowano następujące problemy szczegółowe:

1. Z jakich mediów, w opiniach rodziców, korzystają dzieci?
2. Jaka jest – według relacji rodziców – częstość korzystania z mediów przez dzieci oraz ile godzin dziennie na to poświęcają?
3. Jaka jest opinia rodziców na temat jakości czasu poświęcanego przez dziecko na korzystanie z mediów?
4. Jakie działania podejmują rodzice w zakresie korzystania z mediów przez dzieci?
5. Jakie są – zdaniem rodziców – przyczyny włączenia mediów w proces wychowania dziecka?
6. W jakich kontekstach sytuacyjnych – w opinii rodziców – dziecko korzysta z mediów?
7. Jak przebiega rozwój mowy dziecka w opinii jego rodziców?
8. Jakie stanowisko wobec mediów w procesie rozwoju mowy dziecka zajmują rodzice?
9. Jaka jest dostępność mediów dla dzieci w ich domach?

Wyniki

86,9% badanych wskazało, że ich dziecko najczęściej korzysta z telewizora, 51,3% wskazało telefon komórkowy, a 28,7% tablet. Spośród 115 osób 3 osoby stwierdziły, że ich dziecko nie korzysta z mediów. 73,9% respondentów podaje, że ich dziecko korzysta z Internetu. Wskazując witryny i aplikacje, z których korzysta dziecko, 71,8% badanych wymieniło YouTube, 42,3% Netflix, 15,3% Disney+, a 15,3% YouTube Kids. Respondenci sporadycznie wskazywali aplikacje edukacyjne. Udzielane odpowiedzi wskazują na dużą dostępność serwisów streamingowych dla dzieci. Istotny jest fakt, że większość tych aplikacji umożliwia kontrolę rodzicielską, która pozwala na dobór treści adekwatnych do wieku dziecka. Badani wskazują, że najczęstszą formą spędzania przez dziecko czasu z mediami jest telewizja. Najczęściej wymienianymi programami wybieranymi przez dzieci respondentów okazały się „Psi Patrol” (42,6%), „Świnka Peppa” (15,6%), „Koci Dom Gabi” (11,3%) oraz „Śladem Blue” (10,4%).

42,6% badanych deklaruje, że ich dziecko ma codzienny dostęp do telewizji. Tak wysokiego wyniku nie uzyskały inne urządzenia, takie jak komputer, tablet, konsola czy telefon komórkowy. Interesujący jest fakt, że z telefonu komórkowego, który potencjalnie mógłby być najłatwiej dostępny, codziennie korzysta tylko 7% dzieci respondentów. Co najmniej jeden dzień w tygodniu 92,2% dzieci respondentów ma dostęp do telewizji. Jednocześnie 80,7% badanych nie udostępnia dzieciom komputera, 68,7% twierdzi, że ich dzieci nie korzystają z tabletu, a 37,3% wskazuje, że dziecko nie ma dostępu do telefonu. Świadczy to o tym, że telewizja jest medium, do którego dzieci mają najczęstszy dostęp. 19,1% respondentów wskazuje, że ich dziecko spędza przed telewizorem do pół godziny dziennie, 33,9% do godziny w ciągu dnia, 28,7% do dwóch godzin, a 11,3% przyznaje, że dziecko ogląda telewizję powyżej dwóch godzin dziennie. 7% badanych deklaruje, że ich dziecko nie ogląda telewizji. Z telefonu komórkowego do pół godziny dziennie korzysta 35,7% dzieci osób badanych, 13,9% do godzinny dziennie, 7% do dwóch godzin, a 4,3% ponad dwie godziny w ciągu dnia.

Uzyskane wyniki wskazują, że prawie 74% dzieci respondentów ogląda telewizję co najmniej godzinę dziennie. 97% badanych wskazało, że ich dziecko uczęszcza do placówki przedszkolnej, co oznacza, że spędza ono kilka godzin poza domem. Badani wskazują również, że dzieci korzystają z mediów głównie podczas czasu wolnego. Nasuwa to pytania, czy codzienny czas spędzany przez dzieci na korzystaniu z mediów wynika z potrzeby rodziców zapewnienia sobie czasu wolnego czy może z własnych nawyków rodziców bycia online i niewielkiej refleksji nad długością czasu medialnego ich dziecko. Czas, który dziecko spędza, korzystając z mediów, 57,4% respondentów ocenia jako optymalny i dostosowany do planu dnia oraz potrzeb rozwojowych. 27,8% badanych określa go jako zbyt długi,

a 7% nie ma zdania. 17,4% ankietowanych zauważa niekorzystny wpływ mediów na rozwój i zachowanie dziecka.

Spośród badanych 29,6% przyznało, że nie podejmuje działań mających na celu ograniczenie czasu medialnego swojego dziecka. 61,7% badanych twierdzi, że proponuje dzieciom alternatywne aktywności spędzania czasu. 4,3% dzieci respondentów samodzielnie korzysta z mediów. 23,7% badanych deklaruje, że sporadycznie towarzyszy dziecku, 53% często korzysta z mediów razem z dzieckiem, a 18,3% zawsze towarzyszy swoim dzieciom. Warto tu przypomnieć badania Ingi Brzozowskiej i Iwony Sikorskiej, które wskazują na niwelowanie potencjalnie negatywnych konsekwencji multimedialnych, a nawet ich korzystny wpływ, kiedy podczas korzystania z mediów opiekun wchodzi w interakcje z dzieckiem, opowiada i tłumaczy mu to, czego dziecko doświadcza poprzez multimedia²⁵.

56,5% badanych wprowadziło media do codzienności dziecka po pierwszym roku życia, 34% wprowadziło lub ma zamiar wprowadzić po skończeniu trzech lat. Natomiast 9,5% respondentów przyznaje, że media wprowadzili w pierwszym roku życia dziecka. Wskazując przyczynę włączania mediów w proces wychowania, respondenci wskazują najczęściej dostarczanie dziecku rozrywki oraz przebywanie ze starszymi dziećmi, które już z nich korzystają. Wielu rodziców wskazywało także na potencjał rozwoju poznawczego dziecka oraz naukę języków obcych. Często pojawiającą się odpowiedzią była potrzeba rodzica, aby mieć czas dla siebie. Respondenci wskazywali także na korzystanie z mediów podczas inhalacji w celu uprzyjemnienia procesu oraz konieczność zajęcia dziecka podczas wykonywania pracy zdalnej. 87% badanych twierdzi, że ich dziecko korzysta z mediów najczęściej w czasie wolnym, 43,5% podczas podróży, 17,4% wskazało oczekiwanie, np. w sklepie czy w poczekalni do lekarza, a 15,6% korzysta z mediów podczas spożywania posiłków.

Spośród respondentów 90,4% wskazuje, że mowa ich dziecka rozwija się prawidłowo. 57,4% dzieci badanych było na konsultacji u logopedy, a spośród nich 25,8% było poddanych badaniom przesiewowym lub korzysta z zajęć logopedycznych w przedszkolu, z kolei 48,5% odpowiedzi sugeruje zaburzenia mowy dziecka. Badani wskazali, że powodami wizyty u logopedy są kontrola wędzidełka, nieprawidłowa pozycja spoczynkowa języka, wybiórczość pokarmowa, wady zgryzu, opóźniony rozwój mowy, niepełność lub niewyraźność mowy, nierealizowanie niektórych głosek czy zaburzenia psychoruchowe.

Ze stwierdzeniem, że media pozwalają dzieciom poznawać świat, zdecydowanie się zgadza 13% badanych, 42,6% raczej się zgadza, 23,5% ani się nie zgadza, ani się zgadza, 16,5% badanych raczej się nie zgadza, a 4,3% zdecydowanie się nie zgadza. 13,9% badanych zdecydowanie zgadza się ze stwierdzeniem, że media mają wpływ

²⁵ I. Brzozowska, I. Sikorska, *Wpływ telewizji na rozwój poznawczy dzieci...*, op. cit.

na rozwój mowy dziecka, 40,9% raczej się zgadza, 28,7% ani się nie zgadza, ani się zgadza, 13% badanych raczej się nie zgadza, a zdecydowanie nie zgadza się 7%. Spośród badanych rodziców 4,3% zdecydowanie zgadza się ze stwierdzeniem, że media mają pozytywny wpływ na rozwój mowy dziecka, 27,8% raczej się zgadza, 42,6% respondentów ani się nie zgadza, ani się zgadza, 28,7% raczej się zgadza, a zdecydowanie nie zgadza się 5,2% badanych. Ze stwierdzeniem, że media mają negatywny wpływ na rozwój mowy dziecka, zdecydowanie zgodziło się 7% badanych, 16,5% raczej się zgadza, 42,6% ani się nie zgadza, ani się zgadza, 28,7% raczej się nie zgadza, a zdecydowanie nie zgadza się 5,2% badanych. Większość respondentów zgadza się ze stwierdzeniem, że media pozwalają dzieciom poznawać świat czy mają wpływ na rozwój mowy. Jednocześnie nie wskazują ani na negatywny, ani na pozytywny wpływ mediów w tych aspektach. Może to świadczyć o niepewności rodziców co do charakteru oddziaływań mediów na rozwój dziecka.

Dyskusja

Obecnie korzystanie z mediów jest powszechnym sposobem spędzania czasu. Jednak kwestia czasu medialnego dzieci bywa traktowana jak temat tabu. Jest to widoczne szczególnie podczas rozmów z rodzicami, którzy wahają się podczas udzielania odpowiedzi na temat czasu spędzanego przez ich dziecko przed ekranem. Choć anonimowość ankiety pozwala na udzielenie odpowiedzi zgodnie ze stanem faktycznym, również w tym badaniu widać niepewność rodziców odnośnie do udzielanych odpowiedzi. Respondenci zachowawczo nie wskazali ani na pozytywny, ani na negatywny wpływ mediów na rozwój dziecka. Może się to wiązać z obawą przed ocenieniem ich jako „złych rodziców”, ponieważ zgodnie z normą społeczną ich dziecko spędza zbyt dużo czasu na korzystaniu z mediów. Z tego powodu udzielają odpowiedzi, które ich zdaniem są od nich oczekiwane, a niekoniecznie tych, które odpowiadają rzeczywistości²⁶. Jednocześnie przyznanie, że media wywierają negatywny wpływ na dziecko, może wiązać się z dyskomfortem i nieopowiedzenie się po żadnej ze stron jest po prostu bezpieczniejsze.

Pozytywne oddziaływania mediów zależą m.in. od doboru i adekwatności treści²⁷. Przedstawione przez nas badania wskazują, że badani rodzice znają oglądane przez ich dzieci bajki, a niektórzy samodzielnie dobierają programy i kontrolują dostęp do aplikacji. Z badań przeprowadzonych w 2008 roku wynika, że programy przeznaczone dla dzieci w wieku przedszkolnym intensywniej niż programy dla dzieci młodszych wspierają rozwój zasobu słownika oraz procesów komuni-

²⁶ K. Kuros-Kowalska, *Opóźniony rozwój mowy a nowe technologie...*, *op. cit.*

²⁷ R. Close, *Television and language development in the early years...*, *op. cit.*

kacyjnych²⁸. Należałoby się zastanowić, czy wynika to z różnic między treściami dobranymi do poszczególnych programów czy z poziomu osiągnięć komunikacyjnych dziecka. Zdecydowanie znaczenie ma wspólne przebywanie rodzica i dziecka podczas korzystania z mediów. Pozwala to zarówno na kontrolowanie treści, które odbiera dziecko oraz czasu spędzanego z mediami, jak również na budowanie relacji między opiekunem a dzieckiem oraz uczenie korzystania z mediów.

Większość respondentów wskazała, że media pojawiły się w życiu dziecka przed ukończeniem 3 roku życia. Jednocześnie z telewizji, najpopularniejszego z mediów według wyników badania, korzysta codziennie 42,6% dzieci ankietowanych rodziców, a tylko 9,6% spośród badanych wskazało, że ich dzieci mają nienormalny rozwój mowy. Otrzymane wyniki stoją w opozycji do przytoczonych badań, które sugerują negatywny wpływ mediów na rozwój mowy dziecka. Te różnice mogą wynikać ze specyfiki próby badawczej, która nie reprezentuje populacji. Innym wyjaśnieniem jest niska świadomość rodziców na temat poziomu rozwoju mowy ich dzieci, co może podkreślać fakt, że ponad 40% dzieci respondentów nie było nigdy przebadane przez logopedę, a to oznacza, że mogą mieć zaburzenia mowy, które nie zostały zdiagnozowane. Jednocześnie wynik ten zmusza do refleksji, dlaczego tak duża grupa nie uczestniczyła w logopedycznym badaniu przesiewowym przeprowadzonym w placówkach, do których uczęszczają prawie wszystkie dzieci respondentów. Możliwe, że te dzieci przeszły badanie przesiewowe, podczas którego nie wykryto żadnych nieprawidłowości i dlatego rodzice nie zapamiętali tej sytuacji jako kontaktu dziecka z logopedą. Nie można jednak wykluczyć, że dzieci badanych rodziców mają nienormalny rozwój mowy.

Podsumowanie

Zdawać by się mogło, że wyniki badań niemal jednoznacznie wskazują na niekorzystny lub neutralny wpływ mediów na dziecko oraz ich udział w regresie lub braku postępu rozwoju mowy. Jednak istnieją doniesienia, które wskazują na korzystne efekty mediów na rozwój mowy dziecka. Przeprowadzone badania nie wskazują na zależność między korzystaniem z mediów a zaburzeniami mowy dzieci. Badani rodzice, choć twierdzą, że media mają wpływ na rozwój dziecka, nie deklarują, czy jest on pozytywny czy negatywny. Interesujące mogłoby być poszerzenie badań o diagnozę logopedyczną dziecka weryfikującą faktyczny poziom rozwoju mowy i zestawienie wyników z opiniami rodziców na temat wpływu mediów na ten proces.

---

²⁸ H.L. Kirkorian, E.A. Wartella, D.R. Anderson, *Media and young children's learning*, op. cit.

Bibliografia

- Bednarska N., *Konsekwencje obecności mediów elektronicznych w życiu dziecka dla rozwoju mowy*, [w:] N. Bednarska (red.), *Dziecko – media – rozwój. O konsekwencjach obecności mediów w życiu dziecka*, Warszawa 2020, s. 97–120.
- Brzozowska I., Sikorska I., *Wpływ telewizji na rozwój poznawczy dzieci poniżej 3. roku życia – przegląd badań*, „Developmental Period Medicine” 2016, (1), s. 75–81.
- Cieszyńska-Rożek J., *Wpływ wysokich technologii na rozwój poznawczy dzieci w wieku niemowlęcym i poniemowlęcym*, [w:] A. Ognowska, G. Ptaszek (red.), *Człowiek – technologia – media. Konteksty kulturowe i psychologiczne*, Kraków 2014, s. 11–22.
- Close R., *Television and language development in the early years. A review of the literature*, London 2004.
- Demel G., *Elementy logopedii*, Warszawa 1979.
- Fisch S.M., Truglio R.T., Cole C.F., *The impact of Sesame Street on preschool children: A review and synthesis of 30 years' research*, „Media Psychology” 1999, 1(2), s. 165–190.
- Gajda J., *Media w edukacji*, Kraków 2014.
- Kaczmarek L., *Nasze dziecko uczy się mowy*, Lublin 1988.
- Kirkorian H.L., Wartella E.A., Anderson D.R., *Media and young children's learning*, „The Future of Children. Children and Electronic Media” 2008, 18(1), s. 39–61.
- Konderak T., *Rozwój psychofizyczny dziecka w wieku przedszkolnym*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 2010, (15–16/1–2), s. 115–123.
- Kuros-Kowalska K., *Opóźniony rozwój mowy a nowe technologie. Doniesienia z badań*, „Logopaedica Lodziensia” 2021, (5), s. 105–121.
- Kühhirt M., Klein M., *Parental education, television exposure, and children's early cognitive, language and behavioral development*, „Social Science Research” 2020, 86, 102391.
- Lindzey G., Hall C., Campbell J.B., *Teorie osobowości*, przeł. J. Radzicki, J. Kowalczyńska, M. Zagrodzki, Warszawa 2006.
- Niedenthal P.M., Krauth-Gruber S., Ric F., *Zrozumieć emocje. Perspektywy poznawcze i psychospołeczne*, przeł. R. Abramciów, I. Ocetkiewicz, J. Kryg, A. Lasota, Kraków 2016.
- Osiński W., *Antropomotoryka*, Poznań 2003.
- Patzlaff R., *Zastygłe spojrzenie. Fizjologiczne skutki patrzenia na ekran a rozwój dziecka*, przeł. B. Kowalewska, Kraków 2008.
- Rice M.L., Huston A.C., Truglio R., Wright J.C., *Words from „Sesame Street”: Learning vocabulary while viewing*, „Developmental Psychology” 1990, 26(3), s. 421–428.
- Strykowski W., *Media wyznacznikiem zmian w edukacji*, „Neodidagmata” 2003, (25/26) s. 25–35.
- Strykowski W., *Technologia kształcenia i pedagogika medialna jako nauki o mediach*, „Neodidagmata” 1996, (22), s. 3–14.
- Szopa J., Mleczko E., Żak S., *Podstawy antropomotoryki*, Warszawa 2000.
- Trempała J., *Wczesne kompetencje poznawcze w rozwoju dziecka*, „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki Społeczne” 2012, 2, s. 9–22.
- Żmijewska A., *Procesy poznawcze*, „Psychologia, Zeszyt naukowy” 2011, (2), s. 11–22.